

อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

The Identities of Graduates in Postmodern Era

นวัตน์ กังเม้ง* และ ฉัตรวรัญช์ องคสิงห์**

Navarat Kongmeng and Chatwarun Ongkasing

วันรับบทความ 31 มีนาคม 2563 / วันแก้ไขบทความ 27 พฤษภาคม 2563 / วันตอบรับบทความ 27 พฤษภาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตภาคปฏิบัติกรของอำนาจ ที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และเพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งผ่านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน บัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย และนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ของบัณฑิตถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคมและครอบครัว อำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตคือการเปลี่ยนแปลงและโลกาภิวัตน์ที่ไม่หยุดนิ่ง แนวทางในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่คือสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้บัณฑิตใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความคิดสร้างสรรค์และมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือผู้อื่น และทำงานเพื่อสังคมได้ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐจึงควรส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาจัดการศึกษาที่ใช้องค์ความรู้ใหม่ หรือใช้นวัตกรรมการศึกษาเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน

คำสำคัญ อัตลักษณ์, บัณฑิต, โลกหลังสมัยใหม่นิยม

* นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต,

อีเมล navarat_noi@hotmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสุตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม

มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

This research aimed to investigate the individuation of graduates and the impact of power practice on the individuation of graduates in the postmodern era and to discover approaches for determining the identities of graduates in the world of education in the postmodern era. The research was conducted on the basis of qualitative methodology. Data were obtained from in-depth interviews with administrators and lecturers in higher education institutions, employers who hired graduates, Thai graduates, and current students in Thai higher education institutions.

The result revealed that graduates' identities were formed through social process and their families. Globalization was found to be a significant power affecting the determination of their identities. An appropriate approach for determining graduates' identities was to encourage graduates to apply IT and communication and to promote creative thinking and public mind among graduates so that they could help others and work for society. Government organizations were recommended to encourage the improvement of learning management or the creation of educational innovation among educational institutions and as a tool to promote students' learning process so that they could apply their knowledge in real-life contexts and current situations.

Keywords: Identity, Graduates, Postmodern era

1. บทนำ

มนทัศน์อัตลักษณ์ควบคู่ไปกับอำนาจ การนิยามความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) อัตลักษณ์สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องอำนาจ เป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนิยามตนเอง หรือเอกลักษณ์ของตน โดยถือบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น นอกจากตนเองเป็นหลัก เช่น ผู้ที่เจ็บแทนเพื่อนหรือหมู่คณะ ถือว่าเพื่อนหรือหมู่คณะเป็นอัตลักษณ์เดียวกับตน แนวคิดของทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Post-modernism) ตั้งคำถามกับวิธีการมองโลกไว้อย่างมาก การเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล วิธีคิดเช่นนี้ส่งผลต่อคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ ส่งผลให้ความเป็นปัจเจกภาพกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมาย จึงสร้างอัตลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา ดังที่ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546) ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่ไม่ตายตัวและหยุดนิ่ง อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลสามารถเลื่อนไหลไปได้ตามกาลเวลาและตามความหมายของสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ อัตลักษณ์จึงเป็นมนทัศน์ที่คาบเกี่ยวสัมพันธ์กับวิชาหลายแขนงทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้งสังคมวิทยา มนุษยวิทยา จิตวิทยาและปรัชญา (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543: 65-101)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน ซึ่งค้นหาประสบการณ์ในรูปแบบที่ทำให้ตัวคนรู้สึกพอใจ รู้สึกปลอดภัย เกิดความมั่นใจในตนเอง รวมถึงความรู้สึก

พึงพอใจในรูปร่างลักษณะ การปรับตัวทางเพศ การยอมรับและเข้าใจบทบาทของตน ตลอดจนความมั่นใจในบุคลิกภาพของตน ดังนั้น การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงเป็นช่วงเวลาสำคัญในการสร้างพื้นฐานชีวิตของผู้เรียน ทั้งด้านการทำงาน ชีวิตครอบครัว และความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านกระบวนการเรียนการสอนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม นอกจากนี้ การศึกษาในระดับอุดมศึกษายังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนความรับผิดชอบ และการใช้ชีวิตแบบผู้ใหญ่ รวมทั้งทดลองแสดงบทบาทที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางวิชาการ (Academic Identity) และอัตลักษณ์ทางวิชาชีพ (Professional Identity) ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการประกอบอาชีพในอนาคต (Lairio, Puukari & Kouvo, 2013: 1-17; สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม, 2554: 186-199)

คริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มุ่งองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ส่งผลให้ความรู้ที่มนุษย์สะสมมาตั้งแต่สร้างโลกจนถึงกลางศตวรรษที่ 21 มีปริมาณเท่ากับความรู้ที่มนุษย์ค้นพบในช่วง 50-60 ปี ที่เพิ่งผ่านมา อีกทั้งการพัฒนาของเทคโนโลยียังทำให้เกิดเครื่องมือที่หลากหลายในการเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูล สารสนเทศ หรือเนื้อหาในรูปแบบดิจิทัลทั้งในเชิงวิชาการ และในเชิงบันเทิง (Resta&Patru, 2010) การพัฒนาเครื่องมือในการเข้าถึงเนื้อหาดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและการเรียนในแต่ละวัน กล่าวคือ ผู้เรียนยุคใหม่ที่มีความพร้อม ใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันอยู่กับสื่อดิจิทัลต่าง ๆ ที่ใช้สื่อสารกับผู้อื่น เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องเล่นเกม เครื่องเล่นเพลง ไอพ็อด คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ทำให้เยาวชนในสมัยนี้แตกต่างจากเยาวชนในสมัยก่อนเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้เรียนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 จึงมีความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา สนใจเข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ (วิจารณ์ พานิช, 2556)

อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยมจึงเป็นการใช้อำนาจให้นักศึกษามีทักษะในการเรียนรู้ การดำรงชีวิต และการทำงานในอนาคต ถือเป็นความท้าทายที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงกระแสสังคมโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารแบบไร้ขีดจำกัดและช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษาสมัยนี้คือการเตรียมความพร้อมด้านทักษะ คุณลักษณะที่สำคัญและสมรรถนะในตนเองของบัณฑิตจะสำคัญยิ่งขึ้นในโลกอนาคต อย่างไรก็ตาม สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ และรูปแบบการดำเนินชีวิตได้ การพัฒนานักศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง โดยต้องพัฒนานักศึกษาให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพ หรือวิชาชีพชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (เบญจวรรณ ถนอมชยรัช ฝ่องศรี วาณิชย์ศุภวงค์ และคณะ, 2559: 208-222)

โลกยุคหลังสมัยใหม่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่สังคมทั่วโลกเชื่อมโยงถึงกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยข้ามผ่านข้อจำกัดของพรมแดน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับโลกมีความเข้มข้นมากขึ้น จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิด ทักษะคติ พฤติกรรม รวมถึงอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล เครื่องมือสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งมีบทบาท

สำคัญต่อการสื่อสาร ทำให้ผู้คนสามารถสื่อสารถึงกันได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านพื้นที่และเวลา เกิดการสื่อสารแบบรวมกลุ่มของผู้ที่ไม่เคยเห็นหน้ากันหรือไม่เคยรู้จักกันมาก่อน และสามารถสร้างวัฒนธรรมข้ามชาติ หรือวัฒนธรรมไร้พรมแดนได้ อย่างไรก็ตาม การเกิดโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ต่อนักศึกษา หากพิจารณาในเชิงลบพบได้ว่า อิทธิพลของเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ทำให้เกิดการครอบงำทางความคิด การมองโลก การแต่งกาย และบริโภคนิยม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับนักศึกษาในอดีตที่แต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีความสุภาพอ่อนโยน ขณะที่นักศึกษาในปัจจุบันมีโอกาสสร้างความแตกต่างทางความคิด จึงมีทัศนคติที่จะแสดงพฤติกรรมตามความคิดของตน ซึ่งอยู่นอกเหนือจากการครอบงำบังคับของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้กำหนดกรอบมาตรฐาน เพื่อกำกับดูแลสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ให้ปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานในการบริหารสถานศึกษาและการผลิตบัณฑิต ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างกรอบเพื่อกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต ในความเป็นจริงสถาบันศึกษามีอำนาจในการคิด สร้างสรรค์ และต่อรอง เพื่อจะผลิตบัณฑิตตามอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงต้องการศึกษาว่า ในยุคหลังสมัยใหม่มีนิยามนั้น อัตลักษณ์ของนักศึกษาหรือบัณฑิตก่อรูปขึ้นมาได้อย่างไร มีอำนาจใดอยู่เบื้องหลังการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคหลังสมัยใหม่ นิยาม เพื่อค้นหาแนวทางในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่มีความควบคู่กันไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่
3. เพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเรื่องการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต อำนาจและภาคปฏิบัติการในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิต

2. รวบรวมข้อมูล

- 2.1 คัดเลือกมหาวิทยาลัยในการเก็บข้อมูลโดยใช้เกณฑ์การประเมินผลคุณภาพการเรียนการสอน และการประเมินอันดับมหาวิทยาลัยของ สมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา)

- 2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการพูดคุย สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหาร ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิต นักศึกษามาถอดเทป

- 2.3 วิเคราะห์เนื้อหาและแยกแยะประเด็นเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด ทฤษฎี และผลที่ได้จากการสัมภาษณ์

3. นำเสนอผลสรุปการวิจัย

4. แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ คือ แนวคิดทฤษฎีของสไตรเกอร์ ที่มีความเห็นว่ามนุษย์ถูกกำหนดให้มีบทบาทเฉพาะตน (Individual Form) สิ่งที่น่าจะเจอบุคคลพึงกระทำเมื่อพบการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเชิงเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง คือ การปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบทบาทหน้าที่ทางสังคม เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้รับความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดี (Effective Member) ของสังคม และของกลุ่มที่แตกต่างกันภายในสังคม ทั้งกลุ่มและสังคมมีรูปแบบโครงสร้างที่ถูกจัดระเบียบโดยปทัสถาน (Norms) ซึ่งทำให้บุคคลต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้หน่วยของสังคมทำหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน บุคคลได้ซึมซับปทัสถานเข้าสู่บทบาทที่ตนแสดง ผ่านตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ บิดา มารดา พี่น้อง เพื่อน และครู การศึกษาสถาบันเชิงโครงสร้างให้มั่นคง เป็นที่มั่นใจของสมาชิกที่อยู่ในโครงสร้างนั้นจำเป็นจะต้องมีการถ่ายทอดทางสังคม เพื่อให้บุคคลรับรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่เหมาะสม ทั้งนี้ บทบาทที่บุคคลแสดงออกเกิดจากความคิดเกี่ยวกับตนเอง เป็นลักษณะเฉพาะบุคคล ที่เรียกว่า อัตลักษณ์

สไตรเกอร์มีความคิดในการผูกโยงมโนทัศน์ของ “ความผูกพันต่อบทบาท” (Commitment) ซึ่งเกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วม สมาชิกของเครือข่ายต้องแสดงบทบาทของตน โดยแสดงอัตลักษณ์เฉพาะสำหรับเรื่องนั้นในระหว่างที่ติดต่อกัน ในขณะที่มีมโนทัศน์อัตลักษณ์ของสไตรเกอร์ผูกพันอยู่กับโครงสร้างหน้าที่ในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นช่วง “วิกฤตของเหตุผล” กลับตั้งคำถามและต้องการคลี่คลาย เพราะในยุคโครงสร้างนิยมเหตุผลต้องการเพียงอธิบายและทำความเข้าใจสิ่งนั้นด้วยเหตุผล จึงไม่เคยสงสัยหรือตั้งคำถาม และมองไม่เห็นว่ามีเหตุผลมีส่วน “สร้าง” สิ่งที่กำลังศึกษาอย่างไร เหตุผลจึงดูโปร่งใสและเป็นกลาง ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เกิดขึ้นก็คือ จุดบอดของเหตุผล เนื่องจากไม่เข้าใจกระบวนการทางสังคมที่ทำให้เหตุผลกลายมาเป็นฐานของความรู้ทั้งหมด อาจเป็นเพราะมีลักษณะพื้นฐานมากเกินไป จึงมองไม่เห็นเหตุผล เพราะหากตั้งคำถามกับเหตุผลก็เท่ากับตั้งคำถามกับเสาหลักของการนิยามความเป็นจริงต่าง ๆ ทั้งหมด

สไตรเกอร์ อธิบายแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีอัตลักษณ์ที่สำคัญว่า แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism) คือ ทฤษฎีที่อธิบายความเป็นตัวตน (Self) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสร้างพฤติกรรมและเกิดการตอบสนอง มนุษย์มี “มโนภาพแห่งตน” (Self Concept) คือ การรับรู้ว่าคุณเป็นใคร มีความเชื่อ คุณค่า และทัศนคติทางสังคมอย่างไร การเข้าใจตนเองจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการสื่อสาร หรือปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผ่านกลไกในการปฏิสัมพันธ์กับตนเอง เพื่อกำหนดแนวทางในการแสดงพฤติกรรม

เมื่อเป็นเช่นนี้ ตัวตน หรือ self จึงถูกอธิบายให้เชื่อมโยงเข้ากับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่ประกอบด้วยจิตและตัวตน “จิต” ในความหมายนี้เป็นกระบวนการสื่อสารตอบสนองต่อสิ่งเร้า (stimulus-response) อย่างมีความหมาย ส่วน “ตัวตน” หมายถึง ความสามารถในการมองตนเองให้เป็นวัตถุชนิดหนึ่ง ตัวตนพัฒนาขึ้นมาในบุคคล อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น แต่ไม่ว่าจะอธิบายอย่างไร ตัวตนในมโนทัศน์อัตลักษณ์ของสไตรเกอร์ก็เลี่ยงการกำกับด้วยโครงสร้างและมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์อำนาจกฎระเบียบ แบบแผน บทบาท หน้าที่ รวมถึงสถาบันและวัฒนธรรม แนวคิดอัตลักษณ์ในโลกยุคทันสมัยเป็นสิ่งที่มีมุมมองภาพลักษณ์ของปัจเจกชนในลักษณะที่มีแก่นแกนเฉพาะตายตัว โดยมีความเชื่อว่าอัตลักษณ์มีความ

เป็นเอกภาพที่ไม่เปลี่ยนแปลงตลอดจนมองว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างไม่มีข้อสงสัย อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการกระทำซึ่งมีความเชื่อมั่นในศักยภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ว่า สามารถเข้าถึงความเป็นจริงที่เป็นสากล โดยอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนั้นไม่แปรเปลี่ยนไป แต่จะยังคงดำรงอยู่ในรูปแบบเดิมไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือบริบทของสังคม

การอภิปรายผล

1. การก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่

ปรัชญาการศึกษาถือว่าควรนำแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อผู้เรียน มีพัฒนาการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เมื่อพิจารณาปรัชญาการศึกษาของประเทศไทยพบว่า ได้พัฒนาอย่างเป็นลำดับ มีหลากหลายแนวคิดและการปฏิบัติ ปรัชญาการศึกษาในแต่ละสมัยได้ก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism) สนใจเนื้อหาเป็นหลักสำคัญ ถือว่าเนื้อหาสาระต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง ต้องได้รับการถ่ายทอดอย่างดี จึงควรจะทำนุบำรุงและถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง

- ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม (Perennialism) เชื่อว่าสิ่งสำคัญที่สุดในธรรมชาติของมนุษย์ คือความสามารถในการใช้เหตุผล ซึ่งจะควบคุมอำนาจฝ่ายต่ำของมนุษย์ เพื่อให้บรรลุจุดหมายในชีวิตที่ปรารถนา ส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอน ที่ใช้วิธีการท่องจำเนื้อหาวิชาและฝึกการใช้ความคิดหาเหตุผล โดยอาศัยหลักวิชาที่เรียนรู้ไว้แล้วเป็นแนวทางพื้นฐานแห่งความคิด

- ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดดั้งเดิม ที่การศึกษาเน้นความสำคัญของเนื้อหา จึงสอนให้ท่องจำเพียงอย่างเดียว ทำให้เด็กพัฒนาด้านสติปัญญาโดยไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีความกล้า และไม่มั่นใจในตนเอง ปรัชญาการศึกษานี้มุ่งเน้นให้ผู้สอนไม่เป็นผู้ออกคำสั่ง แต่ทำหน้าที่แนะแนวทาง จัดประสบการณ์ที่ดีและเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ผู้สอนต้องมีความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง รู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล วางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียนได้

- ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) เป็นแนวคิดที่ล้ำสมัย เน้นเนื้อหาวิชาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น กระบวนการทางสังคม การดำรงชีวิตในสังคม สภาพเศรษฐกิจและการเมือง วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ศิลปะในชีวิตประจำวัน

สิ่งเหล่านี้จะทำให้เข้าใจกลไกของสังคมและสามารถหาแนวทางในการสร้างสังคมขึ้นมาใหม่ได้ เมื่อผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมและมีความรับผิดชอบความยุติธรรมต่อสังคม ดังนั้น ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงปัญหาสังคม เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม โดยสอนให้เรียนรู้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคม รวมถึงให้ผู้เรียนหาข้อสรุปและตัดสินใจเลือกวิธีการหรือปรัชญาการศึกษาซึ่งมีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน

การกล่าวว่าปรัชญาการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ ของไทยเป็นไปตามลัทธิปรัชญาใดนั้นอาจจะเป็นเรื่องยาก เนื่องจากแต่ละมหาวิทยาลัยได้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตออกสู่สังคมในลักษณะที่แตกต่างกัน เห็นได้จากการใช้แนวทางของปรัชญาการศึกษาที่มีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้และความจริงทางธรรมชาติ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม เน้นการพัฒนาความมีเหตุผลและการใช้เหตุผล ทั้งยังมีความเชื่อว่า การดำรงชีวิตที่ดีตั้งอยู่บนพื้นฐานการคิดที่ดีและการกระทำที่เหมาะสม เน้นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ เน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม และวิธีการทางประชาธิปไตย วาทกรรมชุดนี้ได้ถูกจัดเข้าในปรัชญาการศึกษาผ่านอำนาจของสถาบัน คือ ภาครัฐ

ระบบการศึกษาของประเทศไทยกำหนดให้สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องอยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการกระทำที่เชื่อมั่นว่ามาตรฐานที่หน่วยงานของรัฐกำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานที่สถาบันการศึกษาทุกแห่งจำเป็นต้องปฏิบัติตามให้เป็นแบบอย่างเดียวกัน ในความเป็นจริง อัตลักษณ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนดกลายเป็นข้อบังคับที่ทุกมหาวิทยาลัยต้องปฏิบัติเพื่อให้ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด มหาวิทยาลัยจึงผลิตบัณฑิตในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แม้จะมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มหาวิทยาลัยในต่างจังหวัดควรมุ่งเน้นเรื่องในท้องถิ่น อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลัก ไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นให้นักศึกษาเก่งด้านเทคโนโลยี ขณะที่มหาวิทยาลัยในเมืองควรมุ่งเน้นการสร้างสิ่งประดิษฐ์ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ เนื่องจากมีความพร้อมมากกว่า แต่ทุกมหาวิทยาลัยกลับถูกกำหนดด้วยกรอบมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งไม่ควรเป็นเช่นนั้น

ชุดวาทกรรมย่อย เช่น รายละเอียดของหลักสูตร (Programme Specification) ที่เรียกว่า มคอ.2 เป็นคำอธิบายภาพรวมของหลักสูตร แสดงให้เห็นการจัดการเรียนการสอน ที่จะให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยจะถ่ายทอดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของบัณฑิตตามที่กำหนดในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานคุณวุฒิสาชา/สาขาวิชา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในหลักสูตร จึงกำหนดคุณวุฒิของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้การก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตมีลักษณะ “แตกแถว” ลักษณะเช่นเดียวกันนี้ปรากฏในรายละเอียดของหลักสูตร รายละเอียดของรายวิชา รายละเอียดของประสบการณ์ภาคสนาม รายงานผลการดำเนินการของรายวิชา รายงานผลการดำเนินการของประสบการณ์ภาคสนาม รายงานผลการดำเนินการของหลักสูตร การทวนสอบผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ การพัฒนา/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอน หรือ การประเมินผลการเรียนรู้ ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาปีสุดท้าย/บัณฑิตใหม่ที่มีต่อคุณภาพหลักสูตร และระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตใหม่

การศึกษาในโลกยุคทันสมัยเป็นการศึกษาที่มุ่งด้านวิชาการ พิจารณาทุกอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน ตั้งแต่การคัดเลือกบุคคลเข้าเรียน กิจกรรมระหว่างเรียน การแข่งขัน การยกย่องคนที่เก่งกว่า สังคมในโลกยุคทันสมัยจึงเกิดการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนมองผู้อื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นเพื่อน จึงสร้างความเห็นแก่ตัวและเกิดความแตกแยกในสังคม เพราะต้องการจะให้ผู้อื่นมองเห็นตัวตนของตน ได้รับการยอมรับ และประสบความสำเร็จ จึงปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อยลง นอกจากนี้ เนื้อหาของหลักสูตรเน้น

การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสร้างทักษะทางวิทยาศาสตร์ และการสร้างเจตคติทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ลักษณะของการสังคมในโลกยุคทันสมัยจึงมีส่วนสำคัญต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ของนักศึกษา นอกจากนี้ ครอบครัวยังเป็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่มนุษย์กระทำร่วมกับผู้อื่น เป็นปรากฏการณ์ที่บอกถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์และนำไปสู่กิจกรรมทางสังคม ดังนั้น ครอบครัวยังเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดปฏิสัมพันธ์และรูปแบบการดำเนินชีวิตในการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต

2. ภาวะปฏิบัติการของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่

อัตลักษณ์ของบัณฑิตที่ก่อรูปขึ้นภายใต้อำนาจความรู้ที่ถูกรับรู้ว่าเป็นบริบทที่สะอาดในรูปแบบของศาสตร์ต่าง ๆ หากมองย้อนกลับไปในอดีตผู้เรียนมีหน้าที่เรียนรู้การถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนเพียงอย่างเดียว โดยอยู่ในสังคมของสถาบันการศึกษาที่มีอำนาจในการอบรมให้บัณฑิตอยู่ในสภาพสังคมที่สถาบันได้กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานของฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทระปัญญา (2558: 267-280) ที่ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เรียน การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสอดคล้องใกล้เคียงกัน สรุปจำแนกประเภทได้เป็น อัตลักษณ์ทางวิชาการ (Academic Identity) และอัตลักษณ์ทางวิชาชีพ (Professional Identity)

การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกระบวนการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ทั้งนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ทั้งด้านผู้เรียน ผู้สอน ด้านวิธีการสอน ด้านหลักสูตร และด้านผู้บริหาร รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม และด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และส่งผลให้ผู้เรียนมีอัตลักษณ์ตามที่สถาบันกำหนดได้ แต่เมื่อเข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์ที่เน้นเทคโนโลยีและการสื่อสารที่รวดเร็ว อำนาจความรู้ของสถาบันการศึกษาจึงถูกท้าทายด้วยอำนาจของเทคโนโลยีและโซเชียลมีเดีย และท้าทายคุณลักษณะของบัณฑิตซึ่งควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

จันทนา ทองประยูร (2558: 91-110) และจิรัชญา งามขำ (2559) ได้ศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน พบว่า 1) ลักษณะภายในทางความคิด คือ เป็นผู้มีความรู้เท่าทัน รอบรู้ข่าวสารอาเซียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับอาเซียนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกฎระเบียบ รู้ข้อดีและข้อด้อยของไทยในการเข้าสู่อาเซียน รวมทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนการมีทักษะในชีวิตและการทำงาน 2) ด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ความรักชาติ อนุรักษ์ความเป็นไทย และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ 3) ลักษณะภายนอกที่แสดงให้เห็น ประกอบด้วย การใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ และการมีทักษะทางตัวเลขและไอที

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็นผู้กระทำการ ในฐานะศูนย์กลางที่มีอำนาจในการเป็นเจ้าของหรือควบคุมพฤติกรรมของนักศึกษาผ่านสถาบันการศึกษาภายใต้กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผน อัตลักษณ์หรือตัวตนของนักศึกษาจึงเป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับทั้งจากสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมสถาบันการศึกษา อัตลักษณ์ของนักศึกษาหรือบัณฑิตจึงเป็นภาพสะท้อนของกระบวนการสร้างความหมายของสังคมที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากอำนาจของความรู้

โดยอำนาจนั้นอยู่ในรูปของความรู้อันชาวสะอาด เป็นกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นจากความชอบธรรมของการแปรเปลี่ยนเคลื่อนไหวของสังคม

การต่อรองที่เกิดขึ้นของสถาบันการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ชุดวาทกรรมที่ถูกครอบงำได้ถูกเทคโนโลยีเบียดขับให้ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นในเชิงเนื้อหาสาระ ผู้เรียนจะเริ่มมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน บทบาทที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากการให้ความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ ซึ่งแต่เดิมเลยไปเพราะไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ได้เปลี่ยนเป็นการสร้างความเข้าใจในตัวของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลต่อระบบการศึกษา ชุดวาทกรรมการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นเนื้อหาสาระทำให้เกิดการศึกษาเจาะลึกเฉพาะส่วนลงไป และแยกส่วนเสียของเนื้อหาสาระออกเป็นชิ้น ๆ การจัดรูปแบบการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมสันติภาพนั้นมุ่งเน้นที่การมองเห็นความสำคัญ และความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม โดยนำมาผสมผสานกับด้านวิชาการ การศึกษาในปัจจุบันกลับมีสภาพในทิศทางที่ตรงกันข้าม คือ ยังมีระบบผูกขาดอยู่เป็นจำนวนมาก เห็นได้จากการกำหนดให้อยู่ในกรอบมาตรฐานของหน่วยงานรัฐ โดยการใช้อำนาจของภาครัฐในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลตามมาตรฐานที่หน่วยงานของรัฐได้กำหนดไว้ และเห็นได้จากการศึกษาในบ้านที่พ่อแม่ ยังปกครองดูแลลูกในเชิงการใช้อำนาจค่อนข้างสูง

3. แนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม

ในมหาวิทยาลัยรังสิต แม้ในส่วนของอัตลักษณ์ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะถูกชุดวาทกรรมของหน่วยงานภาครัฐครอบงำ และปิดกั้น เบียดขับแนวทางสร้างสรรค์ในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตด้วยตัวตนของสถาบันเอง แต่ก็ได้ต่อรองกับอำนาจและชุดวาทกรรมนั้น สถานศึกษาจึงไม่ใช่ห้องเรียนที่มีลักษณะเป็นอาคารหยุดนิ่งและตายตัว หากแต่เป็นห้องเรียนที่เปิดกว้างด้วยประสบการณ์และการเรียนรู้ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการในรูปแบบการบูรณาการ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา นวัตกรรมในกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดค้นและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ อันเกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ได้ พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโลกยุคหลังสมัยใหม่ ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลรวมทั้งความคิดเห็นต่าง ๆ เกิดขึ้นได้โดยง่าย และก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน

กระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ คือ การสร้างทุนมนุษย์ให้อยู่ในโลกได้อย่างสมดุล โดยปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น บูรณาการศาสตร์แบบสหสาขาวิชา บริหารงานวิจัยไปสู่นวัตกรรม สร้างประโยชน์ และสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ได้ มหาวิทยาลัยรังสิตหันมามุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตโดยเน้นบัณฑิตที่เป็นนวัตกรรม ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญแก่การตระหนักและเห็นคุณค่าอย่างลึกซึ้งในเรื่องของการเสริมสร้างแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างคนนวัตกรรม โดยพิจารณาถึงความสามารถ พฤติกรรม ทักษะ ทักษะ เพื่อสามารถนำไปออกแบบกระบวนการพัฒนาและการใช้ศักยภาพในตัวบุคลากรออกมาใช้ประโยชน์ บนฐานความรู้ความสามารถที่สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มเชิงนวัตกรรมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด อีกทั้งการ

จัดหลักสูตรมีลักษณะเป็นหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการส่งเสริมกระบวนการคิดในทุกสาขาวิชา และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การเรียนรู้ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) จัดให้มีวิชาต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น วิชาการ เป็นการศึกษาสัมพันธ์ในการรักเพื่อนมนุษย์ รักสิ่งแวดล้อม รักสรรพสิ่งที่ทำให้โลกนี้ดำรงอยู่ได้อย่างสมดุล ในกระบวนการเรียนการสอน นอกจากจะเป็นห้องเรียนแบบเปิดประสบการณ์แล้ว ผู้สอนก็อยู่ในชุดวาทกรรมที่ยกเครื่องใหม่หมด เพื่อให้สอดคล้องกับการสร้างสรรค์อัตลักษณ์บัณฑิตที่จะสร้างประโยชน์สุขให้แก่โลกและสังคม

ที่คณะกายภาพบำบัดและเวชศาสตร์การกีฬา ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ มีปรัชญาการศึกษาเพื่อความ เป็นมนุษย์ มีหลักคิดในการจัดการศึกษาที่ผูกพันกับสังคมในมิติที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรงที่เป็นประสบการณ์จริง เพื่อช่วยสร้างบัณฑิตที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตบนพื้นฐานของคนที่ มีหัวใจความเป็นมนุษย์ กระทำการผ่านภาคปฏิบัติการของชุดวาทกรรมปรัชญาการศึกษาในลักษณะ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) กายภาพบำบัดชุมชน โดยให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการวิชากายภาพบำบัดชุมชน 2) กายภาพบำบัด ช้ามแดน ด้วยการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ลี้ภัยจากการสู้รบในเขตชายแดนไทย-พม่า โดยร่วมมือกับ Humanity Inclusion, HI ภายใต้องค์กร UNHCR เนื่องจากประเทศไทยมีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมา และ 3) ทุนสุขภาพชายแดนเพื่อคนชายขอบ โดยทำงานร่วมกับโรงพยาบาลท่าสองยางและโรงพยาบาลอุ้มผาง จังหวัดตาก ในการพัฒนาบุคลากรและคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีบัตรประชาชน สามารถพูด ภาษาไทยและภาษาพื้นถิ่นได้ นี่เป็นกรณีศึกษาของคณะเดียวในจำนวน 33 คณะของมหาวิทยาลัยนี้ บ่งบอกถึง ความพยายามในการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกัน แม้จะไม่ได้รื้อถอนวาทกรรมชุดใด ๆ แต่ความพยายามดังกล่าวก็ได้สร้างวาทกรรมชุดใหม่ ที่อาจจะมียุทธศาสตร์ อำนาจพอที่จะเบียดขับความเป็นสถาบันให้ออกจากอำนาจศูนย์กลางที่เคยผูกพันมาแต่เดิม

5. บทสรุป

ผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ถูกกำหนดขึ้นโดยกระบวนการทางสังคมและครอบครัว ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลและความสำคัญต่อการกำหนดอัตลักษณ์ทั้งสิ้น อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์แต่ละคน แต่ละ กลุ่ม แต่ละยุคสมัยสร้างขึ้น และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยแวดล้อม ความซับซ้อน และกาลเวลา สิ่ง ที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบันและกระแสโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา ทำให้พลเมือง จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตนให้เป็นผู้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับมือกับอัตลักษณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่าง ต่อเนื่อง อาจกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่ถูกหล่อหลอมและสร้างขึ้นในยุคหลังสมัยใหม่ นิยม กระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อระบบการศึกษาโดยตรง ทำให้มีการสร้างอัตลักษณ์ของบัณฑิต สร้างกระบวนการ เรียนรู้และสภาพแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยแท้จริงแล้ว หลักการสร้างอัตลักษณ์ของบัณฑิตคือ การมุ่งเน้นให้เป็นผู้รู้เท่าทันโลกสมัยใหม่ สามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เป็น เครื่องมือในการช่วยเหลือเกื้อหนุน และสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

รายการอ้างอิง

- จันทนา ทองประยูร. 2558. คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ด้านการศึกษาทางไกล**. 7(1): 91-110.
- จิรัชญา งามขำ. 2559. **คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีผลต่อการตัดสินใจรับบัณฑิตหลักสูตรการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ในปีการศึกษา 2556**. รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรบัญญา. 2558. “การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา”. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**. 7(2): 267-280.
- เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช ผ่องศรี วาณิชศุภวงศ์ วุฒิชัย เนียมเทศ และณัฐวิทย์ พจนตันติ. 2559. “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา”. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**. 3(2): 208-222.
- วิจารณ์ พาณิช. 2556. **ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง**. สงขลา: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง.
- สุภัชฉาน ศรีเอี่ยม. 2554. “การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา”. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย**. 2(2): 186-199.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. 2543. “พื้นที่ ในทฤษฎีสังคมศาสตร์”. **วารสารสังคมศาสตร์**. 12(2), 65-101.
- _____. 2546. **อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด = Identity**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Lairio, M., Puukari, S. & Kouvo, A. 2013. “Studying at University as Part of Student Life and Identity Construction”. **Scandinavian Journal of Educational Research** 57(2):1-17.
- Resta, P. & Patru, M. 2010. **Teacher Development in an E-learning Age: A Policy and Planning Guide**. Paris: UNESCO.

